

# Ordmylder, glasvægge og lysbad

Af Henning Due, *journalist*  
Foto af Ty Stange

Såkaldt helende arkitektur spiller en central rolle i byggeriet af det første nyopførte psykiatrisygehus i Danmark i 100 år. På psykiatrisygehus Slagelse er kongstanken, at lys, støjreduktion, farver og kunst kan fremme patienternes bedring.



dør. Lidt længere nede ad gangen tjener en himmelblå dør samme funktion, og sådan bliver det ved.

Fra første minut af besøget står det klart, at Psykiatrisygehus Slagelse vil skille sig ud fra det gennemsnitlige danske sygehus. Det vil skille sig ud fra mængden.

– Hos os kommer man lidt ind fra siden, siger Christina Nørgaard, dagens tour-guide og medarbejder i Psykiatrien Region Sjælland, da vi mødes i den største af sygehusets nye bygninger, som blandt andet huser administration, personalekantine og behandlingsrum.

– Når en patient træder ind på sygehuset, må oplevelsen

– Du skal gå til højre og ind ad glasdøren, siger stemmen i den anden ende af telefonen.

– Men hvor er hovedindgangen?, spørger jeg.

– Det er hovedindgangen, svarer stemmen, der tilhører *Magasinet P's* fotograf.

Jeg nærmer mig døren og får øje på tre rækker med bogstaver, som strækker sig hele vejen hen over tre glasrunder og tilhørende metalrammer.

Bogstaverne er høje, tynde, specialdesignede og står i nærmest utydelige matgrå farver. Jeg staver mig frem et bogstav ad gangen og kommer frem til, at der må stå 'psykiatrisk AKUT modtagelse'.

Det kunne snildt være indgangen til en modernistisk inspireret kunstudstilling, og da jeg træder ind ad døren, bliver fornemmelsen hængende.

Det første, der møder øjet, er den mælkehvide receptionsskranke med en oplyst rektangulær lyskasse i midten, men glasvæggen til højre stjæler hurtigt min opmærksomhed med sit iøjnefaldende, asymmetriske mønster sammensat af små kvadrater i lyseblå, rød, gul og mintgrønne farver.

Midt i lokalet snor en lys, pastaskrueformet trævindelt trappe sig op mod et glas-tag, der lader dagslyset sive hele vejen ned til gulvet. Rummets lyse, imødekomende farver brydes af en rødvinfarvet

ikke være for overvældende. Det skal føles rart, forklarer hun.

### Lys med effekt

Psykiatrisygehus Slagelse er det første nybyggede psykiatriske sygehus i Danmark i omkring 100 år, og Karlsson Arkitekter, der har slået stregerne på arkitekttegningerne, har ladet sig inspirere af den gren af arkitekturen, der arbejder ud fra princippet, at bygninger og fysiske rum kan styrke eller fremme helingsprocessen hos mennesker.

Såkaldt helende arkitektur, et forskningsbaseret designkoncept, arbejder med faktorer som lys, udsigt, støjrreduktion, farvesætning og kunst og tager alle dele af et byggeri op til revision – helt ned til detaljer som placeringen af vinduerne i patientværelserne.





“Den arkitektoniske udformning udtrykt i dagslysets kvalitet, rummets stemning, farver, lyd og muligheden for at være privat og tryk kan understøtte den heling, der finder sted både fysisk og psykologisk,” skriver en gruppe forskere fra Aalborg Universitet i indledningen til rapporten *Helende arkitektur* fra 2009.

Omsat til virkelighed udlægger oversygeplejerske Susie Schouw Petersen tanker i Slagelse sådan her:

– Grundideen er at lukke lys og luft ind. Vi mener ikke, psykiatrien skal gemmes væk i mørke lokaler. Vi er stolte af det arbejde, vi laver her, og der er ingen grund til at gemme arbejdet eller patienterne væk, siger hun.

Et af nybruddene er sygehusets LED-baserede lysteknologi, der reguleres i takt med dagslysfaldet og tilpasser sig døgnrytmen for både patienter og personale.

Armaturer, der er udstyret med farvetemperaturer, sørger for, at de blålige nuancer dominerer om morgenen, mens lyset i løbet af dagen flyder stille og roligt over i røde nuancer og slutter dagscyklussen med et orange skær.

Selvom design og arkitektur ikke i sig selv kan gøre patienter hurtigere raske, viser forskningen ifølge rapporten fra Aalborg Universitet, at “veldesignede omgivelser” har betydning for helbredelsen.





Fx har lys en biologisk effekt på mennesker, og på Psykiatrisygehus Slagelse er det forventningen, at det rette mix af dagslys og kunstigt lys kan have en terapeutisk effekt på patienterne.

Rapporten *Helende arkitektur* fremhæver et eksempel fra 1996, hvor to forskere i en undersøgelse sammenlignede indlæggelsestider for patienter med svær eller behandlingsvanskelig depression, som enten blev indlagt på mørke eller lyse sengestuer. Det viste sig, at patienterne, som var indlagt i lyse rum, havde en gennemsnitlig indlæggelsestid på 16,9 dage, mens patienterne i de mørke rum var indlagt i gennemsnitligt 19,5 dage.

I en anden undersøgelse fra 1973, som beskrives i rapporten, renoverede en gruppe forskere en psykiatrisk afdeling og udstyrede den med nye møbler, malede klare farver på væggene og gav patienterne bedre muligheder for at have et privatliv på flersengsstuerne. Forandringerne betød, at patienterne blev mere sociale og isolerede sig mindre.

### Svære ord

På psykiatrisygehus Slagelse når dagslyset helt ind i krogene. Indlagte patienter kan lukke sig inde på deres værelse efter behov, men det styrende princip er åbenhed, gennemsigtighed, højt til loftet og indbydende fysiske rammer.

– Tanken er, at både patienter og personale skal mødes mere og på andre måder end før, hvor faggrupper sad isolerede fra hinanden, og hvor afstanden mellem patienter og personalet var større. På vores gange er der borde og stole, som kan bruges til møder og mindre formelle

snakke, og vi har indrettet atriumgårde til både patienter og personale. Der er ingen lukkede kontorer på sygehuset, fortæller Susie Schouw Petersen.

For psykolog Christina Jørck, der arbejder på en voksenpsykiatrisk afdeling, har det været svært at vænne sig til de nye fysiske rammer.

– Glasvinduerne i samtalerummene virker distraherende på os som behandlere, og samtidig kan det være svært for patienter at tale fortroligt, åbne op og lave øvelser i et rum, hvor alle folk udenfor kan kigge lige ind, siger hun.

Også udsmykningen af sygehuset gør op med de klassiske billedmotiver, der typisk hænger rundt omkring på væggene på landets andre sygehuse.

Digteren Ursula Andkjær Olsen har løst opgaven ved at trykke et slags poetisk ordmylder i små og store doser på væggene langs gangarealerne eller på selve kontorlokalernes vægge.

“Mærke energien – være træet – og mærke bevægelsen – at styrken er styrke – mærke de store bolde – mærke det bryde ud og være levende – mærke den bløde bevægelse – mærke den rå styrke” står der ét sted.

“Duften af 5 dråber” står der et andet sted på en af glaseruderne, der indrammer kontorlokalet mellem afdeling SI5 og SI3.

Ordbombardementerne har været oppe at vende i flere arbejdsgrupper på sygehuset, fortæller Susie Schouw Petersen.

– Vi diskuterede, om de mange ord kunne forværre tilstanden hos psykotiske patienter, men det mente vi ikke. Ideen er, at man skal blive nysgerrig og får lyst til at kigge på ordlegene på glasvæggene, siger hun og fortæller, at hun selv oplever udsmykningen sådan.

Jeanet Lemche, adjunkt ved Center for Anvendt Velværdhedsforskning, University College Lillebælt forsker i





velfærdsteknologi og helende arkitektur, og hun forklarer, at helende arkitektur kan være en svær nød at knække, når designet skal målrettes psykiatriske patienter.

– En skizofren patient sanser verden anderledes end andre, og spørgsmålet er, hvordan man som arkitekt eller kunstner tager højde for, at disse patienters sansning kan være udfordret? En idé, der rent kunstnerisk er god, har ikke nødvendigvis også en helende effekt på patienterne i praksis, siger Jeanet Lemche.

For at komme den slags problemer til livs har psykiatrilæden inddraget patienterne i byggeriet og designet – blandt andet den

kunstneriske udsmykning af sygehusets glasvægge.

– Vi fandt blandt andet ud af, at der var stor forskel på, hvordan patienterne opfattede digtene på væggene. Fx findes ordlegene kun på de almenpsykiatriske afdelinger, da flere patienter på den sikrede afdeling gav udtryk for, at de mange ord blev for meget for dem og gjorde dem bange, fortæller Henrik Bendix Olsen, der er projektchef i Region Sjælland.

Derfor valgte ledelsen i stedet at udsmykke væggene på den sikrede afdeling med enkelte ord, som ikke skaber problematiske associationer hos patienterne, forklarer han.

## En skizofren patient sanser verden anderledes end andre, og spørgsmålet er, hvordan man som arkitekt eller kunstner tager højde for, at disse patienters sansning kan være udfordret?

– Jeanet Lemche, adjunkt ved Center for Anvendt Velfærdsforskning, University College Lillebælt





### Hjemlighed mangler

Blandt de nuværende patienter på sygehuset får designet og arkitekturen en blandet modtagelse.

Nanna Matz kan godt lide at være her. Hun er lige fyldt 18 år og har boet i et par måneder på afdeling SL5 efter et selvmordsforsøg.

Da hun lå på "akut", var lyset på værelset rødt, fortæller hun.

– Det kunne jeg godt lide. Det er dejligt, at man kan ændre lyset på sit værelse, men jeg tror ikke, det har hjulpet mig med at få det bedre, siger hun.

Hun er også glad for at være tæt på personalet.

– Det er rart, når man har det svært. Træningsområderne er også tættere på her end i Glostrup. Det kan jeg også bedre lide, siger hun.

– Bip, bip, bip! lyder det pludselig fra døralarmen, da vi bevæger os ud i fællesafdelingen igen. Bettina Larsen spjætter med kroppen, mens hun går os i møde.

– Den slags lyde stresser mig, siger hun.

Hun er en gammel kending i Region Sjællands Psykiatri og bryder sig ikke særligt meget om det nye sygehus i Slagelse.

Hun bor på Afdeling SL3 og har blandt andet diagnosen paranoid skizofreni. Lys gør hende bange, fortæller hun.

– Jeg kan bedre lide et mørkt værelse, og fællesarealet gør mig også bange, hvis der er for mange mennesker på én gang der henne, siger hun.

– Værelserne er grimme, og de minder for meget om en institution. De er for sterile, og det er resten af sygehuset også. Her er ikke særlig hyggeligt. Sådan her er der jo ikke nogen, der bor i virkeligheden. Det håber jeg da i hvert fald ikke, siger hun og griner, mens hun viser sit patientværelse frem.



For enden af rummet står en lys træbænk under et vindue.

– Her kunne man da godt lægge nogle hynder, så den var lidt mere behageligt at sidde på, siger hun.

Bettina Larsen kan heller ikke lide den lysegrønne sofa, der står midt i værelset.

– Den minder mig om cellen på politistationen i gamle dage. Den havde samme farve, siger hun.

Hun savner den gamle Afdeling O i Holbæk. Der var mere "hjemligt", synes hun.

– Men i det mindste kan man ikke hænge sig i dem her, siger hun og hiver ned i en af gummiknagerne, der sidder på indersiden af tøjskabet på værelset. ●